

Titlul materialului: URȘI HABITUAȚI – Fundamentarea necesității unei definiții oficiale și a cadrului tehnic de intervenție și reglementare

Specia vizată: Ursul brun - *Ursus arctos arctos*

Obiectiv: Oferirea unui suport științific și tehnic în vederea definirii oficiale pentru categoria ”urșilor *habituai*”, ca fundament pentru elaborarea viitoarelor reglementări legale și a politicilor de management faunistic.

În urma reuniunii grupului de lucru pentru conservarea carnivorelor mari, desfășurată în data de 15.07.2025 la sediul Ministerului Mediului, Apelor și Pădurilor, a fost identificată ca prioritate necesitatea definirii urșilor *habituai* și a încadrării acestora, prin reglementare legislativă, ca o categorie ecologică distinctă în cadrul structurii populației de urs brun.

Elaborare material: Ramon JURJ –membru grup de lucru / cercetător științific – INCDS

A. Cadrul general:

Specia urs brun (*Ursus arctos arctos*) ocupă o poziție cheie în ecosistemele montane, deluroase și depresionare din România, având un rol esențial în reglarea lanțurilor trofice și în menținerea echilibrului ecologic. În ultimele două decenii, însă, interacțiunile frecvente cu factorul antropic au determinat o schimbare semnificativă a comportamentului în rândul unei părți din populație, fenomen cunoscut în lumea științifică sub denumirea de *habituare*.

Habituarea, în general la faună, presupune pierderea reacției naturale (răspusului comportamental natural) de evitare a omului (prezenței umane) și apariția unui (manifestând) comportament deviant de hrănire, prin accesarea repetată* a surselor artificiale de hrană (deșeuri menajere, hrănire din culturile (compensatorie din resursele agro-antropice)*, gospodăriile oamenilor, spațiile de coabitare umană, hrănire intenționată de către om, etc.).

! Un exemplar care accesează ocazional o sursă antropică de hrană și răspunde prompt la stimuli de descurajare, nu poate fi considerat habituat, întrucât nu prezintă un comportament deviant consolidat.

Fenomenul de *habituare* a urșilor brun cunoaște o creștere semnificativă în România, în special în zonele montane turistice și periurbane.

Această analiză investighează efectele ecologice ale *habituării* asupra populației de *Ursus arctos arctos*, cu accent pe modificările de comportament, structura demografică și riscul de consangvinizare a unei subpopulații semi-sălbatică (segment de populație cu comportament deviant antropogen). Rezultatele indică faptul că *habituarea* afectează în special femelele cu pui (unitățile reproductive) și urșii tineri (exemplarele juvenile și subadulte), influențează negativ ritmul somnului de iarnă, modifică detrimental dinamica adaptativă a populației, perpetuând comportamentele deviante prin mecanisme de învățare socială și crește artificial rata de supraviețuire juvenilă și subadultă și proporția de retenție la aceste clase de vârstă*. Dacă fenomenul nu este gestionat corespunzător, există

riscul apariției unei populații dependente de om (antropo-condiționate), cu consecințe grave pentru conservarea pe termen lung a speciei.

Această analiză explorează implicațiile ecologice ale acestui fenomen asupra populației de urs brun din România, în baza cercetărilor aplicate din diferite proiecte derulate de ICAS/INCDS, Fundația Carpați, a observațiilor personale de teren și a concluziilor formulate de Ramon Jurj - Cercetător științific ICAS/INCDS Brașov, în urma studiului bibliografiei de specialitate la nivel național și internațional.

A.1.Necesitatea definiției

Necesitatea definirii oficiale a categoriei de urși habituați derivă din creșterea frecvenței interacțiunilor dintre ursul brun (*Ursus arctos arctos*) și comunitățile umane, ca urmare a accesului constant al acestor animale la surse artificiale de hrană și a pierderii (diminuării progresive a) instinctului natural de evitare a omului, care le determină să dezvolte comportamente deviante, cu risc major de conflict.

Stabilirea unei definiții clare a urșilor habituați este esențială pentru a înțelege și gestiona corect un fenomen tot mai frecvent în zonele în care habitatele naturale se intersectează cu activitățile umane. În lipsa unei definiții unitare și oficiale, urșii care manifestă un comportament deviant față de normele etologice naturale sunt adesea interpretați greșit, iar intervențiile pot varia de la neglijență la reacții disproporționate.

O definiție clară:

- Asigură un cadru comun de înțelegere între specialiști, autorități, ONG-uri, factori de decizie și publicul larg (opinia publică), eliminând ambiguitățile legate de comportamentul acestor urși (asigurând o interpretare unitară a comportamentului acestor exemplare particulare în contextul relației lor cu factorul antropic).
- Fundamentează intervenții corecte și diferențiate – gestionarea unui urs habituat necesită măsuri diferite (impune un set de măsuri distincte) față (de cele aplicabile) un urs (exemplarelor) strict sălbatic sau de un exemplar agresiv (celor cu manifestări agresive).
- Permite formularea de politici publice și reglementări juridice specifice, care să prevină conflictele și să protejeze atât oamenii, cât și urșii (asigure atât securitatea publică, cât și conservarea speciei).
- Sprijină conservarea speciei (susține obiectivele de conservare pe termen lung), prin identificarea și tratarea comportamentelor deviante care pot altera funcționarea ecologică normală a populației de urs brun.
- Contribuie la creșterea siguranței publice, facilitând acțiuni rapide și justificate în fața unor urși care devin frecvent prezenți în spațiile (cu prezență recurentă în zonele) locuite, asociate cu un potențial (ridicat de risc pentru populația umană) periculoși pentru oameni.

Practic, fără o definiție a urșilor habituați, nu se poate construi un cadru coerent și eficient de prevenție, intervenție și educație publică (informare și conștientizare la nivel comunitar), iar gestionarea acestei categorii de urși rămâne haotică și ineficientă (lipsită de eficiență operațională).

A.2. Stadiul actual al cunoștințelor la nivel internațional

Problematica urșilor este tot mai prezentă în țările care găzduiesc populații stabile de urs brun (*Ursus arctos*), mai ales în contextul extinderii habitatelor urbane și al activităților turistice. La nivel internațional, literatura de specialitate a identificat tipare comportamentale similare, recomandări strategice pentru intervenții și provocări comune în managementul exemplarelor habituate sau problematice.

- **Conceptualizare:** Potrivit lui Stephen Herrero (2005) și Herrero & Higgins (2003), un urs „habituat” este cel care a devenit tolerant sau indiferent față de prezența umană din cauza expunerii repetate la oameni în lipsa unei experiențe negative. Acest fenomen este deseori urmat de „condiționarea alimentară” – în care animalul asociază prezența umană cu accesul la hrană – un factor declanșator esențial în transformarea unui urs obișnuit într-un exemplar problemă. În acest context, se face distincție între „habituare” (toleranța crescută la om) și „condiționare” (asocierea omului cu o recompensă trofică).
- **Cadrul ecologic și comportamental:** Hopkins et al. (2010) și Baruch-Mordo et al. (2014) propun un model comportamental ecologic care arată că habituarea este o strategie de adaptare la oportunități trofice antropice, care devine maladaptativă când riscurile asociate interacțiunii cu oamenii cresc. În ecosistemele antropizate, urșii pot prioritiza hrana ușor accesibilă (ex. resturi menajere, deșeuri turistice) în detrimentul strategiilor naturale de hrănire. Astfel, urșii învață să tolereze și apoi să caute prezența umană, ceea ce duce la apariția indivizilor cu comportamente problematice, uneori agresive.
- **Modele de clasificare comportamentală** Mai multe organisme (IUCN, BearWise USA, Parks Canada) au introdus clasificări ale urșilor în funcție de nivelul de habituare și riscul comportamental:
 - „**Tolerant**” – nu fuge de om, dar menține distanța; vizite rare, reacție la descurajare;
 - „**Condiționat**” – caută activ zone cu hrană umană, frecvent ziua; comportament previzibil;
 - „**Problemă**” – a provocat daune repetate, a pătruns în gospodării sau refugii, ignoră intervențiile umane;
 - „**Periculos**” – a atacat oameni sau prezintă risc iminent pentru siguranță publică.

Aceste clasificări sunt corelate cu tipuri de intervenție progresive: educație, descurajare activă, captură, relocare sau eutanasiere. Gunther et al. (2004) arată că scorurile de risc pot fi utile în standardizarea răspunsului instituțional.

• Date empirice din state cu experiență relevantă

- În **Slovenia**, exemplarele habituate sunt gestionate prin monitorizare GPS și rețele de „gardieni comunitari” care educă populația locală (Kaczensky et al., 2011);
- În **Suedia**, urșii problemă sunt evaluați cu ajutorul dronelor și a datelor de telemetrie, urmând protocoale de intervenție graduală (Swenson et al., 2017);
- În **Yosemite National Park**, în 1998, se raportau 1.200 de incidente cu urși pe an; după implementarea strictă a politicilor de gestionare a deșeurilor, acestea au scăzut cu peste 90% (Mazur 2010);
- În **Italia**, în Trentino, proiectul Life Ursus utilizează taguri GPS cu avertizare geografică pentru exemplarele considerate „cu risc”, activând măsuri automate de prevenție.

- În **Canada**, Parks Canada aplică scoruri de evaluare a riscului comportamental și un protocol denumit „Lethal or Leave-alone”, bazat pe observație directă și dovezi video (Gunther et al., 2004);
- În Canada intervenția asupra urșilor care intră în localități este reglementată strict și se bazează pe un protocol clar, folosit de **Parks Canada**, dar și de alte agenții provinciale (ex. Alberta Fish and Wildlife, British Columbia Conservation Officer Service).

Sinteză protocol canadian de intervenție asupra urșilor care intră în localități:

Faza 1. Evaluarea riscului – clasificare comportamentală

Urșii sunt clasificați în funcție de:

- Gradul de habituare (de câte ori a fost observat în zone antropice);
- Gradul de condiționare trofică (dacă a fost hrănit direct/indirect de oameni);
- Comportamente periculoase (apropiere excesivă de oameni, pătrundere în locuințe, agresiune);
- Identificare individuală (folosind GPS, etichete, semnalmente).

Faza 2. Măsurile inițiale (de nivel 1 – prevenție și descurajare)

- Comunicare rapidă cu publicul (alertă prin SMS, postări în social media);
- Patrulare și monitorizare vizuală;
- Instalare de garduri electrice, capcane foto;
- Aplicarea de aversive conditioning: muniție neletală, gloanțe de cauciuc, zgomote puternice;
- Înlăturarea surselor de hrană antropice (pubele, compost, hrănituri de păsări).

Faza 3. Captura și relocarea (nivel 2 – intervenție directă)

- Se aplică doar dacă: descurajarea a eșuat și riscul pentru populație este crescut;
- Captura se face cu capcane tip culvert sau tranchilizare;
- Relocarea se face la minimum 100 km de zona de incident, într-o arie controlată;
- Se montează dispozitive de urmărire GPS pentru monitorizarea post-relocare.

Faza 4. Eutanasierea (nivel 3 – în cazuri de risc major)

- Aplicabilă doar dacă: ursul a atacat o persoană sau s-a întors repetat după relocare;
- Decizia se bazează pe scorul de risc comportamental și consultarea echipei etologice;
- Se aplică conform politicii „Lethal or Leave-alone” (Gunther et al., 2004).

Faza 5. Măsurile complementare și educaționale

- Campanii BearWise: pliante, afișe, întâlniri cu comunitatea locală;
- Legislație aplicabilă: amenzi pentru hrănirea deliberată a urșilor;
- Infrastructură: pubele anti-urs, coridoare ecologice, garduri electrice;
- Instruirea autorităților locale pentru intervenție timpurie (rangers, jandarmi, pompieri).

• Evaluarea eficienței metodelor de intervenție

- **Relocarea:** Crupi et al. (2020) arată că relocarea are succes doar în asociere cu recondiționare. Rata de recidivă este ridicată (>60%) dacă ursul nu trece printr-o perioadă de izolare comportamentală controlată.

- **Captivitatea temporară și recondiționarea:** Jonkel (2013) a demonstrat că indivizii juvenili pot fi redirecționați către comportamente naturale dacă sunt izolați de contactul uman și expuși la surse de hrană naturală în regim semi-sălbatic.
- **Descurajarea activă:** Include utilizarea de gloanțe de cauciuc, sprayuri cu piper, semnale sonore. Este eficientă în fazele incipiente ale habituării, dar mai puțin utilă în cazurile avansate (Mazur, 2010).
- **Educația comunității:** Este considerată cea mai eficientă măsură preventivă. BearWise USA și Parks Canada au demonstrat că reducerea comportamentelor de hrănire deliberată de către oameni este direct corelată cu scăderea numărului de incidente (Baruch-Mordo, 2014).
- **Infrastructura preventivă:** Pubele anti-urs, garduri electrice, semnalizare turistică. Exemple din SUA și Slovenia arată că investițiile în infrastructură reduc cu până la 80% riscul de conflicte (Kaczensky et al., 2011).

B. Definiție urși habitați și etapele fenomenului de habitare în condițiile din România

B.1. Definiție urși habitați

Un urs habituat reprezintă un exemplar din specia urs brun (*Ursus arctos arctos*), în urma contactului repetat și necontrolat cu omul și a accesului frecvent la surse antropice de hrană (resurse trofice de origine antropică), dezvoltă un comportament deviat, pierzând reacția (caracterizat prin pierderea răspunsului) naturală de evitare a prezenței umane, și generând riscuri crescute pentru integritatea corporală a persoanelor sau integritatea bunurilor materiale.

B.2. Zonarea managementului speciei urs brun în România

Pentru asigurarea și menținerea stării de conservare favorabile a speciei, zonarea managementului ursului brun în România propune a se realiza un management populațional diferențiat, astfel încât să se asigure nuclee de reproducere, zone de mișcare în arealul natural (coridoare ecologice), zone de recolonizare naturală, zone de liniște și zone de hrănire, ținând cont de următoarele principii:

- conservarea habitatului favorabil speciei,
- interesul sănătății și securității publice,
- obiectivele strategice de dezvoltare locale/regionale,
- prevenirea și reducerea pagubelor,

- asigurarea unui efectiv optim al populației de urs brun prin măsuri de refacere a ofertei trofice, acolo unde este cazul și prin controlul mărimii populației.

Zonarea managementului speciei urs brun a fost determinată pe baza unor obiective de conservare și criterii stabilite astfel încât să nu afecteze starea de conservare favorabilă a populației de urs brun în România.

Criteriile alese pentru zonarea managementului speciei urs brun, includ aspecte de ordin ecologic și socio-economic, care fundamentează stabilirea obiectivelor și alegerea măsurilor.

Având în vedere că procesul de desemnare a unor zone presupune un nivel ridicat de informații și o abordare participativă cu scopul diminuării conflictelor sociale, este oportună în principal stabilirea unor obiective de conservare/management și a unor criterii de stabilire a zonelor de conservare/management.

Obiectivele și criteriile necesare stabilirii zonelor de conservare/management țin cont de mărimea populației, starea/calitatea habitatelor, efectivele optime, managementul cinegetic istoric, ariile protejate existente, coridoarele ecologice, zonele de concentrare, zonele cu conflicte, obiective strategice de dezvoltare a României. Ca principiu este nevoie de definirea unor categorii de zone considerând obiective diferite de conservare ce trebuie atinse prin pachete de măsuri ce pot include și vânătoarea ca activitate de management.

Definirea fenomenului de habitare a ursului brun în România, a stat la identificarea și determinarea zonelor de conflict a ursului brun în România (**Z3 – Zone de management al conflictelor**), una din cele 4 categorii de zone de management, determinate în urma unui studiu științific.

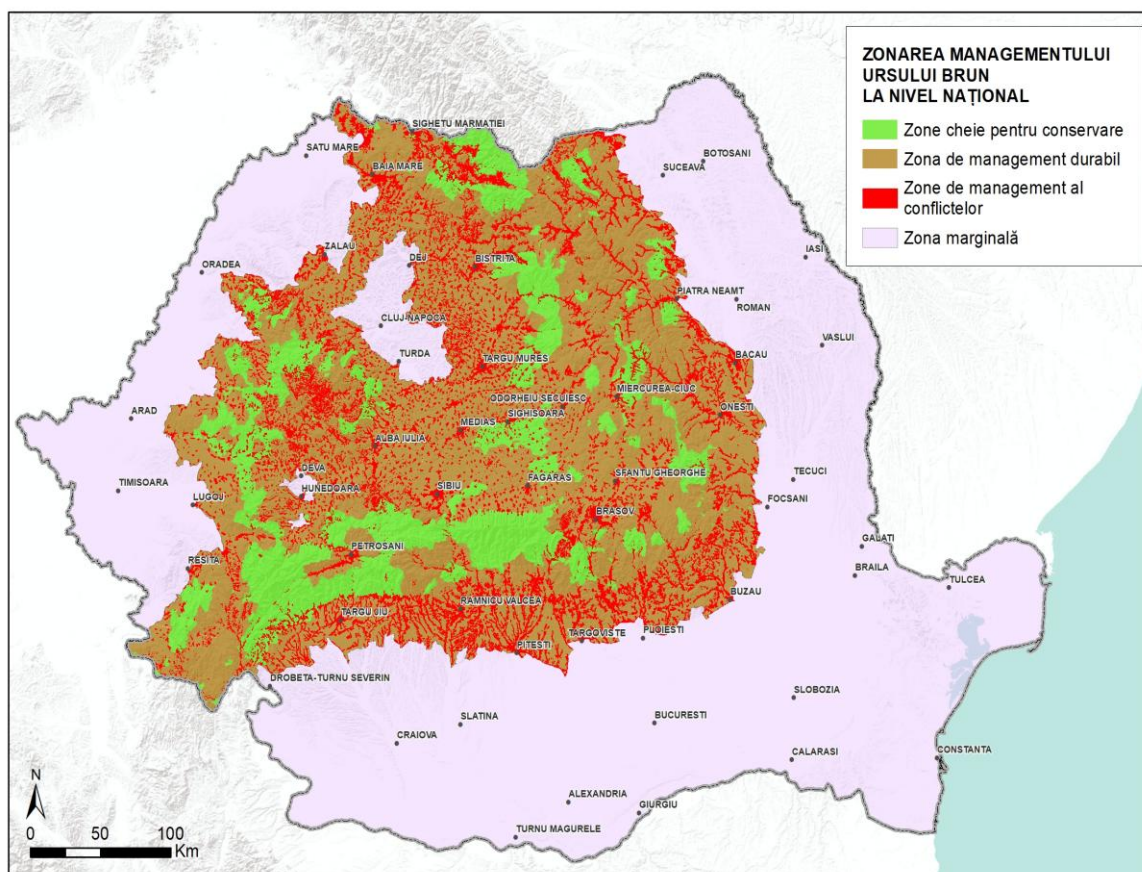
România a finalizat, în cadrul proiectului **IPA Urs – SMIS 136899 (POIM 2014–2020)**, un **studiu științific național privind zonarea managementului speciei *Ursus arctos (urs brun)***.

Ce înseamnă zonarea managementului ursului brun în România?

Teritoriul este împărțit în **patru tipuri de zone**, fiecare cu măsuri adaptate pentru conservare, prevenirea conflictelor și siguranța oamenilor

Această zonare stabilește **patru tipuri de zone de management (Z1–Z4)**, în funcție de rolul lor ecologic și nivelul de interacțiune om–faună:

- **Z1 – Zone cheie pentru conservare** (coridoare ecologice, zone stricte de protecție și arii naturale protejate);
- **Z2 – Zone de management durabil** (zone de coexistență și management durabil realizat prin acțiuni de vânătoare reglementată);
- **Z3 – Zone de management al conflictelor** (zone de intervenție rapidă și gestionare a conflictelor, zone unde apare fenomenul de habitare al urșilor);
- **Z4 – Zone marginale** (cu prezență accidentală, unde ursul are condiții naturale favorabile și nu este dorit de către societate).

Prin aceste măsuri, România adoptă **un model modern de gestionare a populației de urs brun**, similar cu cel implementat în **Slovenia, Croația, Slovacia, Canada și SUA**, punând accent pe:

- protejarea habitatelor naturale,
- prevenirea conflictelor prin soluții non-letale,
- educație ecologică și responsabilitate comunitară,
- digitalizarea datelor printr-o platformă GIS națională.

Obiectivul principal este **menținerea stării favorabile de conservare a ursului brun**, specie-simbol a biodiversității carpatice, și asigurarea unei **coexistențe sigure între oameni și natură**.

Studiul stă la baza proiectului de **Ordin al ministrului mediului** privind aprobarea Zonării managementului speciei *Ursus arctos* în România.

Documentul este elaborat științific de **INCDS „Marin Drăcea”**, în parteneriat cu **MMAP**, și va ghida politicile de conservare și intervenție pentru următorii ani.

B.3 Etapele fenomenului de habiturare

a) Etapa de explorare (faza de inițiere): Ursul, de regulă juvenil, detectează stimulii antropici (mirosuri de hrană, sunete) de la distanță și se apropie de marginea habitatului uman. Vizitele sunt rare, nocturne, iar comportamentul este vigilent. Această fază este adesea ignorată de autorități, deși este ideală pentru prevenție.

b) Etapa de condiționare pozitivă (faza de învățare): Prin expunere repetată la hrană accesibilă, urșii dezvoltă o asociere clară între prezența umană și recompensă. Comportamentul devine

predictibil, iar urșii vizitează zilnic aceleași locații. Se modifică ritmul circadian (devin activi și ziua) și pot fi observați în locuri aglomerate (stațiuni, parcuri).

c) Etapa de familiarizare (faza de toleranță): Ursul își reduce treptat distanța de siguranță față de oameni și infrastructură, revine periodic și înregistrează zonele antropice ca parte a arealului său de hrănire. De obicei, nu există interacțiune directă, dar apar daune la pubele sau grădini.

d) Etapa de asumare teritorială (faza de dominare): Exemplarele condiționate controlează zonele cu resurse (ex. containere), pot alunga alți urși nehabituati, iar comportamentul devine agresiv dacă accesul la hrană este blocat. Se pot produce incidente cu distrugere de bunuri, pătrundere în locuințe sau accidente rutiere frecvente.

e) Etapa conflictuală ireversibilă (faza de problemă gravă): Ursul își pierde complet frica față de om, devine diurn, agresiv defensiv și rezistent la măsuri de alungare. Aceste exemplare nu pot fi reabilitate în majoritatea cazurilor. Intervențiile includ relocarea forțată sau eutanasierea, conform ghidurilor IUCN și EAZA.

C. Cauzele habituării urșilor:

În general cauza principală a habituării urșilor o reprezintă densitatea ridicată a populației de urs brun în anumite areale, care generează competiție intra-specifică intensă. În aceste condiții, exemplarele mai slabe sau subordonate (subdominante din punct de vedere ierarhic), în special (cu precădere) urșii tineri (juvenili și subadulți) sau unele femele cu pui (în perioada de îngrijire parentală), sunt împinse la (dispersate spre) periferia habitatului natural/optim (adecvat cerințelor ecologice ale speciei) de către indivizii dominanți. Astfel, aceste exemplare marginalizate ajung mai frecvent în proximitatea așezărilor umane, unde intră în contact repetat și necontrolat cu omul și, totodată, accesează surse artificiale de hrană oferite voluntar sau involuntar de către oameni (deșeuri menajere, furaje pentru animalele domestice, fructe din livezi, hrănire directă (deliberată de către om) etc.). Acest proces de apropiere are loc atât în mediul natural, în contexte turistice sau de recreative, cât și în zonele antropizate, unde hrănirea urșilor este uneori motivată de intenții (percepții subiective legate de) de atracție, compasiune sau intenții de „protecție” față de individ sau față de specie.

În mod particular există mai multe cauze: (Fenomenul are la bază multiple cauze particulare, cu relevanță contextuală:)

- *Accesul constant la surse antropice de hrană:*
 - Deșeurile menajere nesecurizate din localități, stațiuni turistice, campinguri sau marginea pădurilor (zona marginală a fondului forestier).
 - Pubele neadaptate din punct de vedere constructiv (fără capace, neîngrădite) sau lăsate (menținute într-o stare de accesibilitate) deschise în mod deliberat repetat.
 - Gropile de gunoi neamenajate sau ilegale, aflate în apropierea (situate în proximitatea) habitatelor naturale.
 - Hrănirea intenționată a urșilor de către turiști, localnici sau operatori turistici.
 - Subproduse de la abatoare sau puncte de sacrificare neautorizate.

Aceste surse de hrană sunt ușor accesibile, bogate caloric și necesită un efort minim, ceea ce încurajează modificarea comportamentului natural al urșilor.

- *Expunerea repetată la prezența umană*
 - Frecventarea intensă a habitatelor de către oameni, prin turism necontrolat, activități de recreere, cules de fructe, construcții ilegale etc.

- Lipsa reacțiilor negative din partea oamenilor sau autorităților față de prezența urșilor (toleranța pasivă manifestată de către oameni și autorități față de prezența repetată a urșilor) (adică urșii nu asociază omul cu pericolul).
- Urșii învață condiționat rapid că apropierea de așezări nu implică un risc (generează consecințe negative), ba dimpotrivă, le oferă hrană (constituie o oportunitate trofică).
- *Extinderea zonelor urbane și turistice în habitatul natural*
 - Construcții, drumuri și infrastructură turistică amplasate în mijlocul (perimetrul) habitatelor naturale.
 - Fragmentarea pădurilor (zonelor forestiere) și reducerea habitatului de calitate (cu bonitate superioară) determină urșii să caute resurse în afara pădurii (conduce la lărgirea spațiului de utilizare trofică spre periferia habitatelor naturale).
 - Localitățile devin poli de atracție pentru urși, în special în perioadele de stres alimentar (primăvara devreme, toamna târziu)
- *Comportamentul iresponsabil al oamenilor (Atitudini neconforme cu principiile de coexistență)*
 - Hrănirea urșilor „pentru poze (fotografiere)” sau pentru atragerea turiștilor.
 - Lăsarea (Abandonarea) resturilor alimentare în natură, în campinguri sau pe traseele turistice.
 - Lipsa educației ecologice și a conștientizării (înțelegerii) riscurilor asociate cu apropierea de urși.
- *Lipsa intervenției instituționale adecvate situației din teren*
 - Inexistența unei definiții oficiale a urșilor habituați până recent (la momentul actual) a împiedicat gestionarea diferențiată a cazurilor.
 - Întârzierea intervențiilor, lipsa echipelor specializate sau reacții neunitare între instituții.
 - Relocări inefficiente care mută (transferă) problema în altă zonă (teritorial) fără să elimine (efecte reale asupra) cauzei și generarea de cheltuieli substanțiale nejustificate.
- *Scăderea disponibilității resurselor trofice naturale*
 - Ani fără fructificație, competiția cu alte specii (interspecifică), sau schimbarea categoriei de folosință a unor terenuri cu vegetație naturală, afectează accesul natural la resurse de hrană (fructe de pădure, ghindă, faună mică (faună de dimensiuni reduse cu valoare trofică secundară)).
 - În aceste condiții, urșii aleg calea cu (optează pentru) cel mai mic efort energetic: hrana de la om (resursa trofică generată de om).

Habituaarea urșilor este rezultatul unei combinații între factori de mediu, presiuni antropice și comportamente umane inadecvate (neconforme coabitării), fiind un fenomen anticipabil și prevenibil (predictibil și susceptibil de control), dacă este înțeles corect și abordat sistemic.

D. Efecte ecologice ale fenomenului de habituaare asupra populației de urs brun (*Ursus arctos arctos*) din România

- *Categorii vulnerabile la habituaare:*
 - *Femelele însoțite de pui (în perioada de îngrijire parentală)* reprezintă una dintre cele mai vulnerabile categorii ale populației. În condiții de acces facil la hrană antropică, acestea aleg frecvent zonele periurbane pentru aprovizionare, devenind astfel modele de comportament pentru puii lor;

- *Urșii tineri (juvenili și subadulți):* Urșii în perioada de dispersie (1–3 ani) sunt curioși (manifestă curiozitate), sunt mai puțin prudenți și predispuși la explorarea zonelor populate. Lipsa intervenției preventive îi transformă rapid în indivizi habituați.
- *Modificarea ritmului somnului de iarnă:* În mod natural, urșii intră în somnul de iarnă în perioada noiembrie–decembrie și ies în martie–aprilie. În cazul urșilor habituați: somnul de iarnă este amânat considerabil, iar unele exemplare, în special masculi solitari sau femele cu acces constant la hrană, nu mai intră deloc la somnul de iarnă (manifestă lipsa stării de rapaus sezonier), în iernile blânde.

Această dereglare (disfuncție) comportamentală afectează fiziologia normală a animalului și îl expune la riscuri suplimentare: deshidratare, uzură metabolică, interacțiuni agresive (conflictuale) sau accidente (răniri ori ucideri accidentale) în mediul antropic

- *Creșterea artificială a supraviețuirii juvenile:* observațiile de teren indică o rată crescută de supraviețuire a puilor în cazul femelelor habituate, adesea sunt observate femele cu 3–4 pui, chiar și 5, care trec împreună în anul al doilea de viață. Acest succes reproductiv artificial este alimentat de hrana abundentă și lipsa factorilor naturali de selecție.
- *Creșterea artificială a supraviețuirii exemplarelor subadulte:* observațiile de teren indică o rată crescută de supraviețuire a exemplarelor subadulte favorizată de evitarea competiției cu indivizii de rang ierarhic superior ca factor natural de selecție și de accesul facil la hrana de origine antropică.

Această dinamică denaturează selecția naturală, duce la suprapopularea zonelor antropizate și amplifică presiunea asupra relației om–faună.

- *Risc de consangvinizare a comportamentului habituațional* (consolidare culturală a tiparelor deviate, menținute prin transfer intergenerațional a predispozițiilor comportamentale de diminuare a stării de stres în prezența omului): Pe termen lung, perpetuarea comportamentului de tip habituațional determină (învățarea socială poate duce la stabilizarea tiparului comportamental în cadrul populației, ajutată de predispozițiile genetice de toleranță crescută la prezența umană, cu următoarele consecințe):
 - apariția unei subpopulații distincte ecologic și etologic,
 - pierderea treptată a comportamentelor sălbatice (alterarea comportamentului natural specific),
 - dependența funcțională de om pentru hrană și supraviețuire.
 - *Estimările de populație de urs pot deveni inexacte*, deoarece aceiași indivizi habituați sunt observați repetat, denaturând în unele cazuri datele de monitorizare.
 - Fidelizarea teritorială în proximitatea zonelor antropizate favorizează izolarea reproductivă locală și crește riscul de consangvinizare, modificând structura spațială a populației și perpetuând astfel, prin limitarea mobilității, transmiterea predispozițiilor genetice și a învățării sociale, care generează segregarea unei subunități populaționale cu caracteristici etologice divergente față de populația sălbatică; acest scenariu duce la degenerarea genetică a speciei și la pierderea viabilității populației de urs brun pe termen lung.
- Acest fenomen, denumit consangvinizare, amenință coeziunea genetică și integritatea ecologică a speciei.

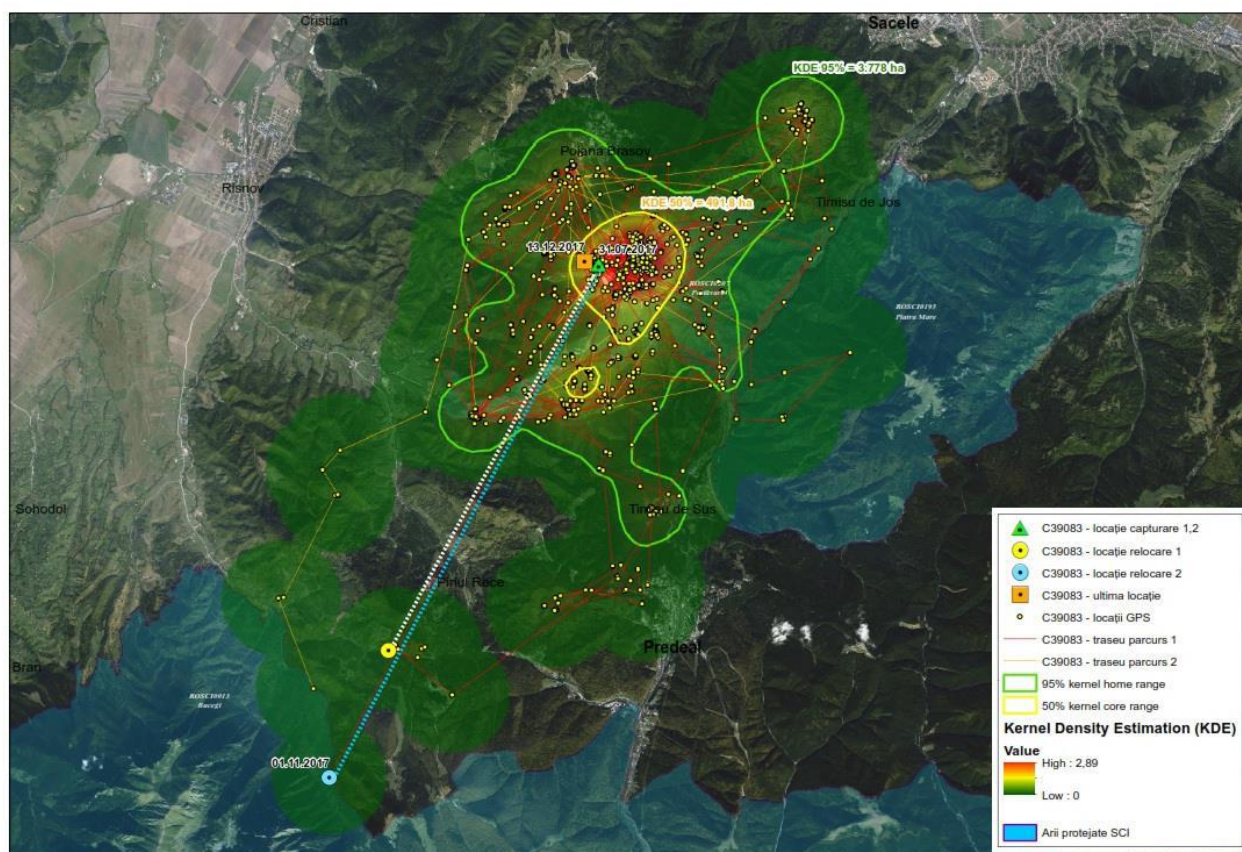
! Exemplarele care ajung în apropierea așezărilor umane sunt cele predispuse la generarea de conflicte. Astfel, vor fi și cele cu risc major de a fi extrase din populație. Extragerea

repetată a exemplarelor habituate, majoritar unități reproductive, poate conduce la o degenerare genetică treptată și implicit la compromiterea rezilienței speciei pe termen lung. O abordare exclusiv reactivă concentrată pe gestionarea exemplarelor care părăsesc habitatul natural reprezintă o soluție nesustenabilă; cauzele structurale care determină aceste deplasări sunt cele responsabile de dezechilibrul structural, demografic și funcțional.

!RELOCAREA NU ESTE O SOLUȚIE VIABILĂ PE TERMEN MEDIU ȘI LUNG, PENTRU URȘII CARE INTRĂ ÎN CONTACT REPETAT CU ACTIVITĂȚILE UZUALE ȘI RECURENTE ALE OMULUI!

RELOCARE URȘILOR PROBLEMĂ ÎN CONDIȚIILE ACTUALE DIN ROMÂNIA ESTE O ACȚIUNE COSTISITOARE ȘI ARE CA REZULTAT FINAL MUTAREA PROBLEMEI DINTR-O PARTE ÎN ALTA, REZOLVÂND DOAR PUNCTUAL ȘI TEMPORAR PROBLEMA ȘI DOAR DIN ZONA UNDE A FOST CAPTURAT URSUL ÎN CAUZĂ!!!

Harta nr. 1. Urs habituat relocat de 2 ori din zona Poiana Brașov

Activitatea C3: Capturarea, relocarea și monitorizarea exemplarelor de urs problemă la nivelul întregii arii a proiectului
- Urs problemă capturat și monitorizat: C39083

Scara: 1:70.000

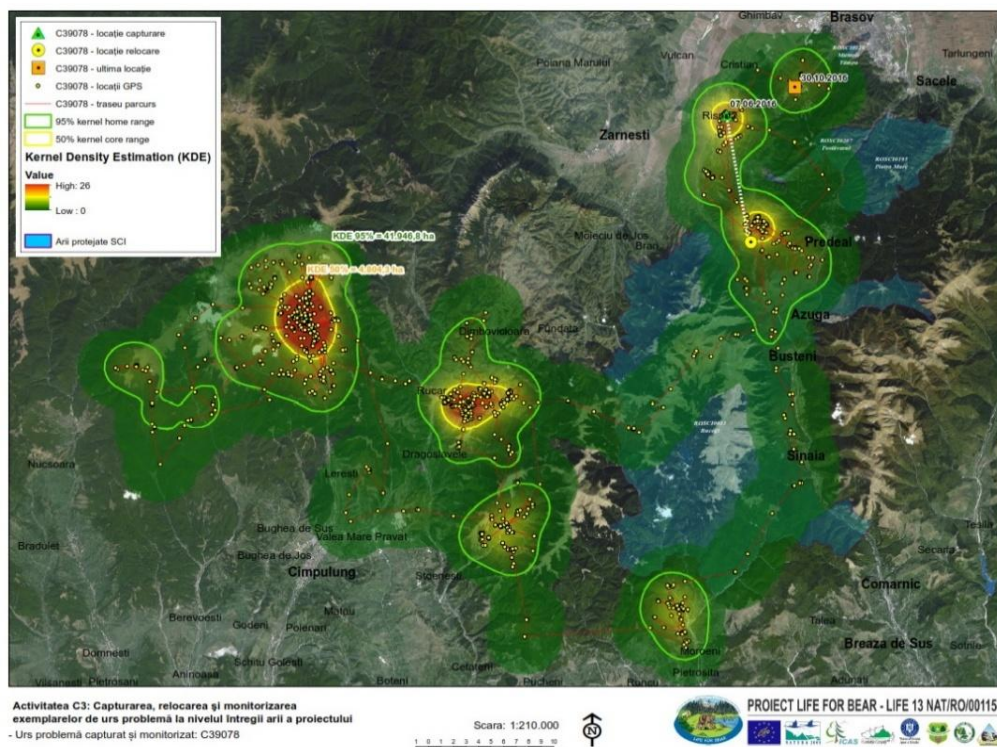

PROIECT LIFE FOR BEAR - LIFE 13 NAT/RO/001154

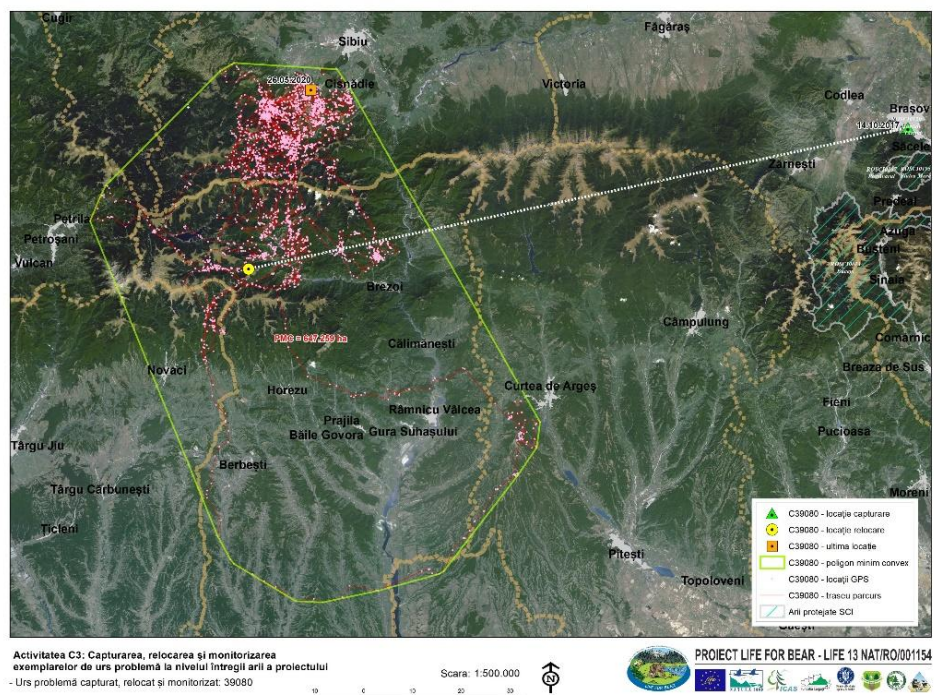
Urs habituat relocat de 2 ori din zona Poiana Brașov în Munții Bucegi din jud. BV. După prima relocare ursul s-a întors în 3 zile în același loc, iar după a doua relocare, ursul s-a întors în 1 zi în același loc, unde a avut același comportament de habitare, după care, în baza prevederilor legale, ursul a fost împușcat de gestionarul fondului cinegetic.

Harta nr. 2. Urs habituat relocat din zona Oraș Râșnov/BV

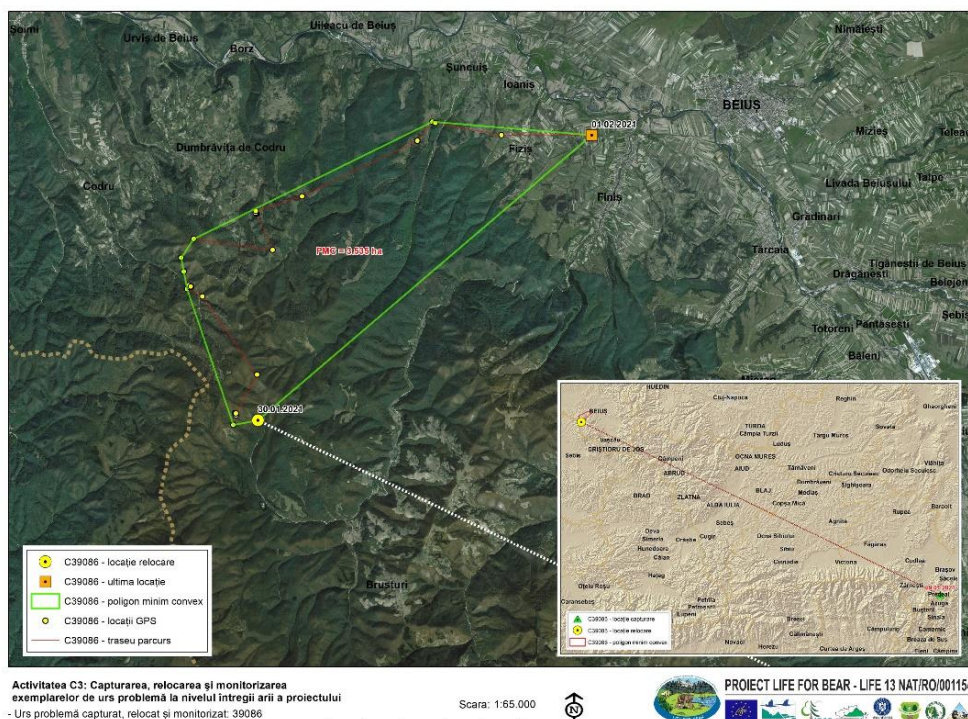
Urs (femelă cu pui) habituat relocat din zona Orașului Râșnov/BV în Munții Bucegi din jud. BV. După relocare ursul s-a deplasat pe raza a 4 județe (PH, DB, AG, BV), unde a produs aceleași probleme (hrănire de la resturi menajere din interiorul localităților) după care s-a întors iar pe raza orașului Râșnov, unde a avut același comportament de habitare.

Harta nr. 3. Urs habituat relocat din zona Municipiului Brașov/BV

Urs (femelă cu pui) habituat relocat din zona Municipiului Brașov/BV în Munții Lotrului din jud. VL. După relocare ursul s-a deplasat pe raza a 7 județe (VL, AB, HD, GJ, OT, AG și SB), după care s-a stabilizat pe raza stațiunii Păltiniș, unde a avut același comportament de habitare ca și în zona de unde a fost capturat (Predeal).

Harta nr. 4. Urs habituat relocat din zona Oraşului Predeal/BV

*Urs (femelă juvenilă/) habituat relocat din zona Oraşului Predeal/BV în Munții Codru Moma jud. BH
La 2 zile după relocare s-a primit semnal de mortalitate de la sistemul GPS/GSM montat pe colarul ursului.*

E. Consecințele directe ale habituării urșilor

Pierderea fricii față de om (diminuarea reacției de evitare față de prezența umană) cu riscuri reale pentru siguranța publică, inclusiv:

- *Creșterea interacțiunilor om–urs*
 - Urșii habituați nu mai percep oamenii ca pe o amenințare, așa că se apropie frecvent de locuințe (zone rezidențiale), grădini (terenuri cultivate în regim gospodăresc), școli (unități de învățământ), drumuri (infrastructură rutieră) sau trasee turistice.
 - Interacțiunile devin tot mai dese și mai apropiate, ceea ce crește probabilitatea unor incidente.
- *Creșterea riscului de atacuri asupra oamenilor*
 - Deși ursul brun evită în mod natural omul, urșii habituați pot deveni (sunt) imprevizibili, mai ales când sunt surprinși, când sunt însoțiți de pui sau când caută hrană.
 - Pot apărea situații periculoase sau letale, în special în comunități montane sau în zone turistice aglomerate.
 - Aceste riscuri cresc în perioadele de stres alimentar (hiperfagie), când urșii sunt mai activi și mai agresivi în căutarea hranei.
- *Creșterea pagubelor materiale în gospodărie și infrastructură*
 - Urșii habituați pot provoca distrugerii ale locuințelor, gardurilor, anexelor, magazinelor alimentare, adesea în căutarea hranei.
 - Pot intra în gospodărie, curți sau grădini, distrugând culturi, stupi, cotețe(e adapost și asta) și adăposturi de animale.

- În unele cazuri, pot ataca animale domestice (porci, oi, câini, vaci, etc...) sau pot cauza daune autovehiculelor și caselor/cabanelor.
- *Afectarea siguranței și calității vieții comunităților locale*
 - Oamenii care trăiesc în zone cu prezență constantă a urșilor habituați dezvoltă stări de anxietate, stres sau frică, mai ales pentru copii, vârstnici și persoanele care locuiesc izolat.
 - Activitățile zilnice precum mersul la școală, adunarea (procurarea) lemnului sau lucrul în grădină devin riscante sau limitate.
 - Se reduce încrederea în autorități și se poate deteriora relația om-faună
- *Scăderea atractivității turistice și tensiuni în societate*
 - În zonele turistice afectate de prezența frecventă a urșilor habituați: apar anulări de rezervări, restricționări de trasee turistice și pierderi economice pentru operatorii locali; pot apărea conflicte între turiști, localnici, autorități și ONG-uri.
- *Impact negativ asupra percepției publice și managementului conservativ:* Habituașii influențează negativ percepția populației:
 - apar reclamații frecvente privind „suprapopularea”;
 - presiune socială pentru intervenții letale sau relocări;
 - conflict între actorii implicați: autorități, localnici, ONG-uri, cercetători științifici;
 - crește riscul de braconaj, astfel încât populația locală să înceapă să își facă singuri dreptate (se vede nevoită să ia atitudine) prin diferite forme de eliminare a urșilor care intră în contact repetat cu activitatea antropică.
- *Se generează un climat de polarizare în societate*, între cei care cer protejarea speciei prin non-intervenție și cei care cer intervenții dure sau eliminare.
- *Presiune pe autorități și sistemul de intervenție*
 - Situațiile repetate obligă autoritățile să intervină tot mai frecvent, de multe ori fără un cadru legal clar sau cu resurse insuficiente (succesiunea procedurală poate varia considerabil de la un caz la altul, în funcție de contextul local și de factorii externi).
 - Pot apărea:
 - slăbirea încrederii în instituțiile statului,
 - controverse publice privind capturarea, relocarea sau eliminarea urșilor,
 - conflicte între instituții și societatea civilă.

F. Principalele măsuri propuse pentru reducerea fenomenului de habituaș a urșilor

- **Obligații instituționale:**
 - (1) Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor (MMAP) coordonează aplicarea unitară a prevederilor prezentei modificări legislative prin:
 - a) Elaborarea ghidului tehnic de recunoaștere și intervenție asupra urșilor habituați, în termen de 30 de zile de la publicarea modificării legislative (termen orientativ);
 - b) Constituirea unei baze naționale de date privind urșii habituați;
 - c) Instruirea echipelor județene de intervenție și gestionare.
 - (2) Autoritățile publice locale au obligația de a:
 - a) Securiza sursele de deșeuri menajere în termen de 60 de zile de la intrarea în vigoare a prezentei ordonanțe (termen orientativ);

b) Colabora cu autoritățile cinegetice/silvice și comisiile județene în vederea implementării măsurilor de prevenție.

(3) Reprezentanții Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor (MMAP) în teritoriu, împreună cu gestionarii fondurilor cinegetice, identifică și monitorizează urșii habituați;

(4) Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor (MMAP), identifică și delegează implementarea unor măsuri clare de scoatere din populația de urs brun din România, sub orice formă legală, exemplarele de urși habituați, care nu mai pot fi reabilitate, astfel încât să prevină potențialele atacuri la securitatea publică în conformitate cu prevederile Constituției României, Art. 22, alin. (1), Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate și Art.25 alin. (1) Dreptul la libera circulație, în țară și străinătate este garantat în litera legii.

(5) Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor (MMAP), prin structurile din teritoriu, identifică și aplică sancțiuni în toate zonele unde se fac hrăniri intenționate ale urșilor în scop turistic și/sau vizionare, atât în intravilan cât și în extravilan.

- **Prevenție și educație publică**

(1) MMAP, prin structurile teritoriale și cu sprijinul ONG-urilor de profil, va implementa anual campanii de informare, conștientizare și educație ecologică cu privire la riscurile hrănirii intenționate a urșilor și comportamentul preventiv în caz de întâlnire.

(2) Ministerul Educației va introduce, în cadrul programelor de studii din învățământul gimnazial și liceal din zonele de risc, module de educație ecologică dedicate coabitării om-faună.

- **Măsuri urgente de intervenție:**

(1) În cazul identificării unor exemplare de urși în zonele locuite sau periurbane, autoritățile competente au obligația să intervină, în termen de maximum 24 de ore, prin una dintre următoarele metode, în funcție de nivelul de risc evaluat:

a) alungare asistată prin diferite mijloace;

b) tranchilizare și relocare (doar exemplarele, tinere/juvenile care nu sunt habituate) în areale aprobate cu densități reduse de urși ($<5\text{urși}/100\text{k}^2$);

c) extragere (eutanasiere/împușcare) în condiții de risc iminent pentru viața umană;

(2) Intervențiile se realizează de către echipe mixte formate din reprezentanți ai: autorităților publice locale, gestionarului fondului cinegetic sau al Gărzii Forestiere, Jandarmeriei Române și un medic veterinar autorizat.

- **Sancțiuni**

(1) Hrănirea deliberată a urșilor sau facilitarea accesului acestora la deșeuri alimentare în zonele locuite se sancționează cu amendă de la **30.000 la 50.000 lei** (valori orientative).

(2) Hrănirea deliberată a urșilor în scopuri turistice, sub orice formă, atât în intravilan cât și în extravilan se sancționează cu amendă de la **10.000 la 30.000 lei**.

(3) Nerespectarea obligației de securizare a pubelelor sau de gestionare corespunzătoare a deșeurilor în zonele din apropierea habitatelor frecventate de urși, constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la **10.000 la 25.000 lei**(valori orientative).

- **Dispoziții tranzitorii**

(1) MMAP emite normele metodologice de aplicare, inclusiv:

- Formularul-tip de raportare a incidentelor;

- Ghidul tehnic de monitorizare a exemplarelor de urs habituate;

- Procedura unitară de intervenție.

(2) Toate autoritățile implicate vor transmite trimestrial, până la data de 15 a lunii următoare fiecărui trimestru, situația urșilor habituați identificați, intervențiile efectuate și incidentele raportate.

G. Schimbări preconizate în urma definirii urșilor habituați și modificări legislative în acest sens

Ursul brun (Ursus arctos) rămâne o specie strict protejată și un element esențial al ecosistemelor din România. Cu toate acestea, frecvența în creștere a interacțiunilor om-urs a generat o situație critică, impunând o revizuire urgentă a modului de intervenție.

Prin adoptarea unui act normativ se urmăresc:

- Definirea oficială a urșilor habituați ca subcategorie cu risc, pe baza criteriilor ecologice și comportamentale;
- Stabilirea unui mecanism clar de intervenție (alungare, relocare, extracție) în funcție de gradul de risc, cu termene precise;
- Obligații clare pentru instituții (MMAP, GFN, GNM, autorități locale, ISU, Jandarmerie, gestionari fonduri cinegetice, etc.) în ceea ce privește prevenția și intervenția;
- Măsuri de prevenție: securizarea deșeurilor, campanii educaționale, raportare unitară;
- Introducerea unui sistem de sancțiuni pentru comportamentele care încurajează habituirea (hrănirea, lăsarea deșeurilor la vedere).

Prevederi cheie ale noului cadru egal

Propunerea de modificare legislativă simplifică procedurile de intervenție, oferind mai multă flexibilitate și viteză de reacție:

Domeniu Vizat	Măsură în adoptare	Detalii/Implicații
Intervenție	Intervenție imediată	Se elimină obligativitatea acționării graduale în intravilan. Echipele pot acționa direct prin alungare, tranchilizare, relocare sau, în situații extreme, împușcare/eutanasiere.
Definirea habituarii ca și risc pentru oameni	Definirea "ursului habituat"	Un exemplar care și-a pierdut frica naturală și reprezintă un pericol real pentru populație este definit oficial, permițând intervenția tehnică fundamentată.
Protecția Speciei	Relocarea puilor	Puii femelelor extrase vor fi relocați de urgență în centre specializate de reabilitare, asigurând protecția generației următoare.
Eficiență Locală	Simplificarea contractării	Primăriile pot încheia un singur contract de permanență și intervenție cu un medic veterinar de liberă practică, eficientizând suportul tehnic.
Prevenție incidente directe și iminente	Sancțiuni pentru hrănire	Amenzi între 10.000 și 30.000 de lei pentru orice persoană care hrănește un urs în libertate. Acest comportament este considerat o cauză directă a habituarii și a punerii în pericol a vieții omenești și a speciei.

Impactul socio-economic

Adoptarea actului normativ va avea efecte pozitive imediate:

- Reducerea riscului de atacuri asupra persoanelor sau a bunurilor;
- Creșterea siguranței publice în localități și stațiuni turistice;
- Clarificarea și accelerarea procedurilor de intervenție în cazuri de urgență;
- Creșterea încrederii cetățenilor în instituțiile statului;
- Scăderea pierderilor economice pentru turism și activitățile montane;
- Menținerea integrității populației sălbatice de urs brun, prin controlul comportamentelor artificial dezvoltate.

Impactul asupra mediului

Măsurile propuse:

- contribuie la conservarea pe termen lung a speciei *Ursus arctos arctos*,
- reduc presiunea antropică asupra indivizilor sălbatici,
- previn consangvinizarea, care are drept consecință directă reducerea diversității genetice și astfel pierderea viabilității populației de urs brun pe termen lung,
- previn apariția exemplarelor distincte ecologic și etologic, alterate comportamental cu impact negativ în populație,
- previn dispersia exemplarelor înafara habitatului speciei și perturbarea echilibrului ecosistemelor nespecifice colonizate în contextul suprapopulării,
- mențin funcționalitatea ecologică a habitatelor naturale,
- limitează intervențiile letale prin acțiuni proactive și prevenție.

Impact bugetar

Aplicarea modificării legislative nu implică costuri suplimentare majore din bugetul de stat, întrucât:

- se folosesc structuri existente în subordinea MMAP, MAI și autorităților locale;
- fondurile pentru campaniile de informare și dotarea echipelor pot fi acoperite din:
 - bugetul MMAP,
 - fonduri europene (PNRR, POIM, LIFE),
 - parteneriate public-private.

H. Concluzii

În concluzie habituarea urșilor nu este doar o problemă ecologică, ci devine rapid o problemă de siguranță publică, economică și socială. Este un fenomen care afectează viața cotidiană a oamenilor, creează insecuritate și generează tensiuni în comunitățile rurale, montane sau turistice.

Habituarea urșilor este un fenomen cu efecte ecologice adânci, care influențează:

- structura populației,
- comportamentele naturale,
- rata de supraviețuire și reproducere,
- viabilitatea pe termen lung a speciei în condiții de sălbăticie autentică.

Este imperativ ca autoritățile și comunitatea științifică să recunoască urșii habitați ca o categorie distinctă, care necesită:

- monitorizare diferențiată,
- măsuri de prevenție și intervenție adaptate,
- integrarea acestui fenomen în politicile naționale de conservare și management.

Actualmente, nu există în legislația românească o **definiție oficială sau un cadru specific de intervenție** pentru gestionarea acestei categorii de indivizi din specia urs brun. Această lacună normativă generează:

- **intervenții neunitare** și întârziate din partea autorităților,
- **lipsa responsabilității clare** pentru prevenția conflictelor,
- **confuzii între urșii habituați și cei sălbatici**,
- **riscuri crescute pentru populație și vizitatori** în zonele afectate.

În paralel, se constată **presiuni sociale în creștere**, pierderi economice în turismul montan, deteriorarea relației dintre comunități și autorități, precum și **afectarea conservării pe termen lung** a speciei, prin apariția unui comportament artificial, transmis între generații.

Adoptarea schimbării legislative prin includerea urșilor habituați ca o nouă categorie, va permite și:

- Implementarea eficientă a **Planului Național de Acțiune pentru conservarea populației de urs brun** (O.M. 625/2018);
- Crearea unui cadru de lucru pentru viitoare reglementări (lege-cadru, norme metodologice, coduri de intervenție).

Întrucât această problemă are un **caracter iminent și recurent**, iar sezonul turistic de vară 2025 este în plină desfășurare, se impune reglementarea printr-o **ordonanță de urgență**, pentru a permite intervenția legală, diferențiată și rapidă, asupra exemplarelor habituate, în scopul protejării populației și al menținerii echilibrului ecologic.

Pentru o bună coabitare a omului cu ursul este necesar a se pune în echilibru atât necesitățile omului pentru a trăi în siguranță, cât și necesitățile ursului pentru a se conserva pe termen lung, astfel încât interacțiunile dintre aceștia să fie minime și cu cât mai puține efecte negative!

Data: 18.07.2025

Material elaborat de:

Ramon JURJ

Cercetător științific – CSIII / INCDS Marin Drăcea – Secția Cinegetică Brașov

Membre în grupul de lucru pentru conservarea carnivorelor mari din România (2005-2025) /MMAP O.M. 10/2024.

**Secția
Cinegetică**

Manager proiect LIFE FOR BEAR/ Conservarea populației de urs brun din România(2014-2022)

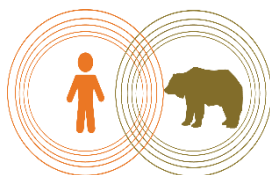
Coordonator realizare: Plan de acțiune național pentru conservarea populației de urs brun din România aprobat prin O.M. 625/2018 / MMAP

Expert faună: Proiect Implementarea Planului național de acțiune pentru conservarea populației de urs brun din România / IPA Urs/INCDS/MMAP (2022-2025) / **Responsabil activitate** – Zonarea managementului ursului brun în România.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Proiectul: Implementarea Planului național de acțiune pentru conservarea populației de urs brun din România / IPA Urs/ MMAP/ INCDS/RPLPK/RNP (2022-2025);
- Conferința internațională: „28th IBA Conference - *The International Association for Bear Research and Management* ” – abstracte prezentări / Canada (2024)
- Proiectul: Conservarea populației de urs brun din România / LIFE FOR BEAR/INCDS/ MMAP/Fundația Carpați (2014-2021);
- Studiu: Raport final de analiză a conflictelor om-urs / Fundația Carpați/INCDS (2015-2021)
- Cadru legal: LEGE nr. 407 din 9 noiembrie 2006vânătorii și a protecției fondului cinegetic (la zi)
- Cadru legal: ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr. 81 din 21 iulie 2021privind aprobarea metodelor de intervenție imediată pentru prevenirea și combaterea atacurilor exemplarelor de urs brun asupra persoanelor și bunurilor acestora, în intravilanul localităților, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative (la zi);
- Publicație: Relocation monitoring. Crupi et al. (2020).
- Cadru legal: ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr. 57 din 20 iunie 2007privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice (la zi)
- Proiectul: Prevenirea Coliziunilor Animal – Autovehicul: Demonstrarea bunelor practici care vizează speciile prioritare / LIFE SAVE CROSSING/INCDS (2018-2023);
- Proiectul: Functional connectivity and ecological sustainability of European ecological networks: a case study with the brown bear /BearConnect /INCDS (2017-2020);
- Ghid: *Guidelines for bear-human coexistence management*/ IUCN (2020);
- Publicație: Human-Wildlife Conflict Response. IUCN (2020).
- Cadru legal: O.M. 625/2018 / MMAP - Plan de acțiune național pentru conservarea populației de urs brun din România
- Proiectul: Coridoare ecologice pentru habitate si specii in Romania /COREHABS/INCDS UNITBV (2015-2016)
- Publicație: Management of habituated bears. Baruch-Mordo et al. (2014).
- Publicație: *Brown bear behavior in human-modified landscapes*. Wildlife Biology / Ciucci, P., et al. (2014).
- Publicație: Large carnivore monitoring. Kaczensky et al. (2011).
- Publicație: Human–bear conflicts. Hopkins et al. (2010).
- Publicație: Aversive Conditioning. Mazur, R. (2010).
- Asistență tehnică – Capturarea și relocarea a 25 exemplare urs de pe teritoriul orașului Sinaia/ICAS (2009)
- Asistență tehnică privind monitorizarea populației de urs în bazinul văii Prahovei, depresiunea Țara Bârsei și Miercurea Ciuc/ICAS (2007-2008)
- Proiectul: Identificarea și conceperea unor metode de compensare a pagubelor produse de carnivorele mari (urs, lup și râs). Elaborarea planului de management al conflictelor provocate de carnivorele mari / ICAS (2007)
- Proiect: Realizarea planurilor de management și acțiune al populațiilor de urs, lup și râs din România / ICAS/ MMDD (2006-2008)
- Proiectul: Bear etology around Romania (B.E.A.R.) – Monitorizarea urșilor prin sisteme GPS, prin testarea satelitul Galileo GSL /European Global Navigation Satellite Sistemmes Agency /ICAS (2006-2007)
- Proiectul: Safeguarding the Romanian Carpathian ecological network - Rețele ecologice europene pentru carnivorele mari/ ICAS (2003-2005)

- Publicație: Bear Attacks - Herrero, S. (2005)
- Proiect: Urșii habituați—relocare și management cinegetic/WSPA/Fundația Carpați (2005-2006)
- Publicație: *Actions to reduce human-bear conflicts*. Ursus / Swenson, J.E. (2000).
- Publicație: Bear Management Parks Canada. Gunther et al. (2004).
- Proiectul Carpathian Large Carnivore Project „Proiectul Carnivorele Mari din Carpați”/ICAS/Fundația Carpați (1999-2001)
- Proiectul: *Planul si obiectivele unei regiuni de dezvoltare pentru conflictele generate de carnivorele mari in aria Parcului National Piatra Craiului/ Fundația Carpați (1999-2001)*
- Observații personale în teren: *Comportamentul urșilor habituați / Ramon JURJ (1998-2025)*

repetată - ține de **învățarea condiționată, fixarea comportamentului, dacă nu e descurajat ferm; tipar de comportament stabil, bazat pe memorie și recompensă, nu pe pericol*

**resursele agro-antropice- includ orice formă de activitate agro-zootehnică si horticolă desfășurată de om (livezi, pășuni artificiale, culturi agricole sau*

plantații)

**proporția de retenție - capacitatea facilă a indivizilor de a rămâne integrați în cadrul populației*

